

Vaar mee met de VOC

De Verenigde Oost-Indische Compagnie

Vaar mee met de VOC

De Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) is niet weg te denken uit onze geschiedenis. De VOC werd in 1602 opgericht. De handel met Azië was belangrijk, maar nog belangrijker was de graanhandel met de Oostzeelanden.

Als je door Amsterdam loopt kun je rijkdom uit die Gouden Eeuw nog goed zien. Zo is er nog een Oost-Indisch huis en zijn er in die tijd mooie grachtenpanden gebouwd.

Er zijn avontuurlijke verhalen te vertellen over reizen naar het verre Azië, maar ook van een machtige handelsorganisatie die uit was op grote winst. Wat maakte de VOC zo bijzonder?

Compagnieën

In de zestiende eeuw brachten Portugese schepen kostbare specerijen, zoals peper, vanuit Azië naar Lissabon.

Daar werden die met hoge winsten verkocht. Nederlandse kooplieden wilden deze producten zelf in Azië inkopen. Daarom vormden enkele Amsterdamse kooplieden een 'compagnie', een onderneming. Zij

zorgden met elkaar voor geld, schepen en bemanning.

Het doel was om te onderzoeken of ook Nederlandse schepen via Kaap de Goede Hoop, het zuidelijkste puntje van Afrika, naar Oost-Indië konden varen en beladen met specerijen konden terugkeren.

Deze onderneming lukte. Al snel werden meer compagnieën gevormd: in Rotterdam, Hoorn, Enkhuizen en Middelburg. De race om de specerijen was begonnen.

Oprichting van de VOC

De compagnieën hadden succes. Maar ze waren ook elkaars concurrenten. Er kwamen nu zoveel specerijen uit Oost-Indië, dat de prijzen daalden. Eigenlijk zouden de compagnieën moeten samenwerken.

Dit gebeurde toen de Staten-Generaal de compagnieën verplichtte om hun ondernemingen samen te voegen tot één Verenigde Oost-Indische Compagnie. Dit was de oprichting van de VOC in 1602.

De VOC kreeg het alleenrecht (monopolie) voor alle Nederlandse handel en scheepvaart op Azië.

Wat mocht de VOC?

Behalve het monopolie (alleenrecht) op handel en scheepvaart op Azië kreeg de VOC enkele belangrijke rechten.

De VOC mocht namens de Staten-Generaal:

- oorlog voeren en verdragen sluiten met vorsten in Azië
- forten en handelsposten bouwen
- soldaten sturen
- bestuurders aanstellen

De VOC was dus een handelsonderneming met de machtsmiddelen van een staat.

'Heeren Zeventien'

De VOC kende zes afdelingen of vestigingen. Die werden Kamers genoemd. Er waren Kamers in Amsterdam, Zeeland, Rotterdam, Delft, Hoorn en Enkhuizen.

In die plaatsen vind je nu ook nog het Oostindisch Huis. Dat was het kantoor van de VOC.

De directeuren van de zes Kamers kwamen regelmatig bij elkaar. Zij vormden de hoofddirectie van de VOC. Ze waren met zeventien heren en werden daarom 'de Heeren Zeventien' genoemd.

Op het schip

De VOC beschikte over eigen schepen. Die werden driemasters genoemd. Een driemaster was wel veertig meter lang! In totaal bezat de VOC 1500 van deze schepen. Ze werden gebouwd op eigen scheepswerven.

Aan boord van het schip had de schipper de leiding. Tot het scheepsvolk behoorden: de stuurman, de derde waak, onderofficieren, de bottelier, matrozen en

scheepsjongens.

De VOC-schepen namen uit Nederland veel spullen mee om in Azië te verkopen, zoals linnen en wollen stoffen, Franse en Spaanse wijnen, lood en verfstoffen. De schippers hadden ook zilvergeld bij zich om in Azië inkopen te kunnen doen.

Voor het VOC-bedrijf en de VOC-kantoren in Azië gingen ook spullen mee: spijkers, ankers, masten, kabels, kompassen, pennen, inkt en papier.

Route naar Azië

Vanaf het eiland Texel of de Zeeuwse eilanden voeren de schepen door het Kanaal naar het zuiden, langs Spanje, de kust van Afrika, om de Kaap heen naar het noorden en dan oostwaarts richting India of de Indische eilanden.

De VOC heeft bijna 4800 reizen naar Azië gemaakt. Het waren soms gevaarlijke reizen, maar de meeste schepen volbrachten de reis goed.

De weg op zee

Sextant

Verrekijker

Het was erg moeilijk om de weg op zee te vinden. Daarom kregen alle stuurmannen van de VOC een speciale opleiding om kaart te lezen en de navigatie-instrumenten te gebruiken.

De stuurmannen kregen landkaarten mee en allerlei navigatie-instrumenten, zoals een kompas, een zandloper en een graadstok. Door de hoogte van de sterren te meten met een graadstok, ook wel octant, genoemd werd bepaald wat de noord-zuid positie van het schip was. Het bleef altijd spannend of het schip wel in Batavia aan zou komen!

Winst

De hoofdvestiging van de VOC in Azië bevond zich in Batavia, op het eiland Java.

In Batavia werkte de belangrijkste man van de VOC, de Gouverneur-generaal. Tussen de Aziatische kantoren werd veel handel gedreven. Zijde uit China werd naar Japan verscheept en daar verkocht voor goud en koper. Hiermee werden in India textielproducten gekocht die op de Molukken werden geruild tegen kruidnagelen, foelie en nootmuskaat. Deze specerijen werden weer met grote winsten in Nederland verkocht.

Ondergang van de VOC

Aan het eind van de 18e eeuw stegen de kosten van de VOC en de inkomsten daalden. Bovendien kwamen er concurrenten in Europa en Azië.

Een nieuwe Engelse oorlog deed de VOC de das om. De Engelsen namen VOC-schepen in beslag. De handel werd geblokkeerd.

In 1799 ging de VOC failliet. De schulden en bezittingen van de VOC werden overgenomen door de Nederlandse staat. Het was voorbij met de roemrijke Compagnie.

Wist je dat?

- In sommige plaatsen met een VOC-kamer is nog het Oost-Indisch Huis te zien: in Amsterdam, Delft, Hoorn en Enkhuizen.
- Van de reizen naar Oost-Indië werden scheepsjournaals bijgehouden. Een beroemd scheepsjournaal is dat van schipper Willem IJsbrantszoon Bontekoe. Hij doet verslag van de ontploffing op volle zee van zijn VOC-schip de 'Nieuwe Hoorn' in 1619.
- Twee VOC-schepen zijn in onze tijd herbouwd en te bezichtigen: de Amsterdam (naast het NEMO in Amsterdam) en de Batavia (op de Bataviawerf in Lelystad). Op de site van de Bataviawerf kun je een virtuele tour door dit VOC-schip maken.
- In 2001 en 2002 vaarde de Duyfken, ook een nagebouwd VOC-schip, van Australië naar Nederland. Daar deed het schip verschillende VOC-plaatsen aan.